

Materialul lingvistic l-am adunat folosind chestionarele graiurilor cehe întocmite de Institutul de limbă cehă al Academiei Cehoslovace de Științe din Praga, de Filiala din Brno a acestui institut și de Școala Superioară Pedagogică din Olomouc¹. Am utilizat de asemenea și proiectul de chestionar pentru atlasul general slav, întocmit de Academia de Științe din Polonia². Aceste chestionare au fost completate cu un mic chestionar referitor la minerit. Numărul total al întrebărilor este de aproximativ 4500—5000 și se referă la economia casnică, la agricultură, silvicultură etc.

Pentru notarea materialului am utilizat, după indicațiile acad. E. Petrovici, un sistem de transcriere bazat în general pe grafia limbii cehe. Am întrebuințat relativ puține semne fonetice speciale.

*

Menționăm de la început că accentul în aceste graiuri este fixat pe prima silabă, așa cum este și în alte graiuri, cu excepția graiurilor lahe (lašská nářečí) din nord-estul Moraviei, a graiurilor din regiunile Opava centrală și slovace de est, care au accentul pe penultima silabă³.

În graiurile cehe de pe teritoriul Republicii Socialiste Cehoslovace, ca și în limba literară cehă, există vocale lungi și vocale scurte.

B. Havránek împarte graiurile cehe, după criteriul cantității vocalice, în două grupe: 1. graiuri cu cantitate vocalică (în care sînt incluse graiurile din Cehia); 2. graiuri fără cantitate vocalică (în care intră o parte din graiurile din Moravia centrală — hanace-hanácká — și graiurile din Moravia nord-estică, sileziene sau lahe)⁴.

Într-o monografie asupra graiurilor cehe centrale, J. Haller constată că în aceste graiuri există și vocale semilungi în cîteva localități de la poalele muntelui Říp⁵. Autorul arată că vocalele scurte și semilungi (în comparație cu cele din limba literară) apar numai în poziție neaccentuată. Cauza dispariției totale sau parțiale a lungimii vocalice se pare că este accentul. De asemenea existența vocalei lungi apropiate influențează vocalele vecine, care pierd cantitatea de tot sau pe jumătate⁶.

Jaroslav Voráč amintește și el de existența unor particularități de cantitate în graiurile cehe sud-vestice (mai cu seamă în anumite grupuri sau forme ale substantivelor sau verbelor). El este de părere că graiurile cehe se deosebesc unele de altele prin faptul că formele cantitative vechi au fost nivelate în mod diferit. La această nivelare s-a ajuns în decursul evoluției istorice, mai cu seamă datorită acțiunii analogiei în formele flexionare ale aceluiași cuvînt sau în grupuri de cuvinte apropiate între ele din punct de vedere morfologic S-au generalizat în felul acesta forme cu vocale lungi sau cu vocale scurte, în locul vocalelor vechi⁷. Graiurile cehe sud-vestice păstrează cantitatea veche numai acolo unde vocalele scurte au pătruns în limba literară și în majoritatea graiurilor printr-o nivelare ulterioară. Așa sînt femininele bisilabice ca: *pliva* „pleavă”, *slina* „salivă”, *jiskra* „scinteie”, *sáze*, „funingine”, *háše* „terci”, *rejba* „pește”, *houba* „ciupercă”, față de formele din graiurile cehe centrale *pleva*, *slina*, *jiskra*, *saze*, *kaše*, *riba*, *huba*. În aceste graiuri, spune J. Voráč, s-au păstrat formele arhaice mai ales la generația vîrstnică.

¹ *Dotazník pro nářečí stredočeská* (Praga), *Dotazník pro česká nářečí severovýchodní* (Praga) *Zvláštní dotazník pro okrajová území severovýchodních nářečí českých* (Praga), *Slovníkový dotazník pro nářečí českého jazyka* Část I, II (Praga), *Dotazník pro nářečí moravskoslovenská* (Olomouc), *Dotazník pro nářečí hanácká*, *Dotazník pro česká nářečí lašská*.

² *Kwestionariusz ogólnosłowiańskich do badań słownictwa gwarowego* (Projekt), Varșovia, 1958.

³ O. Hujer, *Vývoj jazyka československého*, în „Československá vlastivěda”, III, *Jazyk*, Praga, 1934, p. 9; Arnošt Lamprecht, *Středočeské nářečí*, Praga, 1953, p. 35-36; A. M. Seliščev, *Slavjanskoe jazykoznanie*, I. Moscova, 1941 p. 114-119.

⁴ B. Havránek, *Nářečí česká*, în „Československá vlastivěda, III, *Jazyk*, Praga, 1934, p. 102.

⁵ J. Haller, *Popis a rozbor lidové mluvy v pěti podřipských obcích*, Praga, 1932.

⁶ Idem, *ibid.*, p. 83.

⁷ J. Voráč, *Česká nářečí jihozápadní, část první*, Praha, Nakl. ČSAV, 1955, p. 28.